

نعمت اله ایزدی

مأموریت در مسکو

آخرین سفیر ایران در شوروی
و اولین سفیر ایران در فدراسیون روسیه

سرشناسه: ایزدی، نعمت‌اله، ۱۳۳۶ - ● عنوان و نام پدیدآور: مأموریت در مسکو: خاطرات نعمت‌اله ایزدی آخرین سفیر ایران در شوروی و اولین سفیر ایران در فدراسیون روسیه. ● مشخصات نشر: تهران، نشر نی، ۱۳۹۸ ● نوبت چاپ: چاپ اول، ۱۳۹۹ ● مشخصات ظاهری: ۳۰۸ ص. ● شابک: 978-622-06-0276-7 ● وضعیت فهرست‌نویسی: فبا ● یادداشت: مأموریت در مسکو: خاطرات نعمت‌اله ایزدی آخرین سفیر ایران در شوروی و اولین سفیر ایران در فدراسیون روسیه. ● عنوان دیگر: خاطرات نعمت‌اله ایزدی آخرین سفیر ایران در شوروی و اولین سفیر ایران در فدراسیون روسیه. ● موضوع: ایزدی، نعمت‌اله، ۱۳۳۶ - خاطرات؛ سفیران ایرانی - روسیه شوروی - خاطرات Soviet Union - Ambassadors, Iranian - Diaries Union - سفیران ایرانی - روسیه - خاطرات Iran - Foreign relations - Soviet Union - Diaries Iran - روابط خارجی - روسیه شوروی - روابط خارجی - روسیه - Soviet Union - Foreign relations - Russia Iran - روابط خارجی - روسیه - روابط خارجی - روسیه - Russia - Foreign relations - Iran - Russia - Foreign relations - رده‌بندی کنگره: DSR۱۶۷ ● رده‌بندی دیویی: ۹۲/۸۴۴/۹۵۵ شماره کتابشناسی ملی: ۶۰۳۷۱۸۹

قیمت ۵۶۰۰۰ تومان

نشرنی

مأموریت در مسکو

خاطرات نعمت‌اله ایزدی

آخرین سفیر ایران در شوروی

و اولین سفیر ایران در فدراسیون روسیه

نعمت‌اله ایزدی

صفحه آرا: فرزاد قرانتي

لیتوگرافی: باختر ● چاپ: غزال ● صحافی: غزال

چاپ اول: تهران، ۱۳۹۹، ۷۷۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۰۶-۰۲۷۶-۷

نشانی: تهران، خیابان دکتر فاطمی، خیابان رهی معیری، تقاطع خیابان فکوری، شماره ۲۰

کد پستی: ۱۴۱۳۷۱۷۳۷۱، تلفن دفتر نشر: ۸۸۰۲۱۲۱۴، تلفن واحد فروش: ۸۸۰۰۴۶۵۸-۹، نمابر: ۸۹۷۸۲۴۶۴

www.nashreny.com ● email: info@nashreny.com ● nashreny

© تمامی حقوق این اثر برای نشرنی محفوظ است. هرگونه استفاده تجاری از این اثر یا تکثیر آن کلاً و جزئاً، به هر صورت (چاپ، فتوکپی، صوت، تصویر و انتشار الکترونیکی) بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است.

فهرست مطالب

پیشگفتار	۵
فصل اول: از اصفهان تا مسکو	۹
فصل دوم: چائوشسکو، رئیس جمهور رومانی	۲۵
فصل سوم: فقط مسکو!	۳۳
فصل چهارم: فضای باز سیاسی!	۵۵
فصل پنجم: ساختمان سفارت	۷۳
فصل ششم: شواردنادره، از وزارت خارجه تا ریاست جمهوری	۸۷
فصل هفتم: کودتای ۱۹۹۱	۹۹
فصل هشتم: فروپاشی	۱۱۵
فصل نهم: جمهوری های تازه استقلال یافته	۱۴۳

۱۸۱	فصل دهم: رژیم حقوقی دریای خزر
۱۹۵	فصل یازدهم: افغانستان و اسرای روس
۲۰۳	فصل دوازدهم: سیاست خارجی روسیه در بالکان
۲۰۷	فصل سیزدهم: اختلافات پارلمان و دولت در روسیه
۲۱۱	فصل چهاردهم: پس از فروپاشی
۲۴۵	فصل پانزدهم: شیوه کار در سفارت خانه
۲۶۹	فصل شانزدهم: مسلمانان شوروی
۲۸۱	فصل هفدهم: ایران، قیم، روسیه
۲۸۷	فصل هجدهم: پرواز ۳۰
۲۹۱	فصل نوزدهم: پایان مأموریت

پیشگفتار

وقتی بنا به تصمیم مقامات دولتی شورای اسلامی ایران، به شرحی که در متن کتاب آمده است، به عنوان سفیر در کشور اتحاد جماهیر شوروی منصوب شدم با این که شرایط برای بروز تحولاتی مهم در این کشور فراهم بود اما طبعاً پیش بینی فروپاشی نظامی با قدمت چند ده ساله بسیار دشوار بود. شاید همین شرایط باعث شده بود که مقامات عالی رتبه دولتی و حزبی این کشور برای خروج از وضعیت به شدت آشفته آن دوران و نجات کشور از بحرانی که در آن گرفتار شده بود تمام تلاش خود را به کار بگیرند و از سقوط نظام سیاسی اتحاد جماهیر شوروی جلوگیری کنند. امری که در آن موفق نشدند و سرانجام این رژیم قدرتمند که در طی چند ده سال حیات خود بسیاری از رژیم های سیاسی دنیا و در رأس آن ها ایالات متحده آمریکا را به چالش کشیده بود در پاشید و فصل نویی را در حیات سیاسی این نقطه از جغرافیای جهان رقم زد.

با این که نگارش خاطرات سیاسی در اشتغالاتی از این دست هم در ایران و هم در سایر نقاط جهان سابقه ای طولانی دارد، اما برای من به عنوان یک دیپلمات جوان مأمور در یک کشور مهم، هم در جهان و هم در ساختار سیاست خارجی ایران، در اولویت نبود. علت هم این بود که اولاً تجربه ای از این دست نداشتیم و ثانیاً تراکم کارها

و به‌ویژه سرعت تحولات در آن کشور اجازه پرداختن به این مسئله را به من نمی‌داد. با این حال از زمان اشتغال به کار دولتی، و به‌خصوص دیپلماتیک، همواره عادت داشتم گزارش‌های مختصری از فعالیت‌های روزانه به‌صورت یادداشت‌های شخصی بنویسم. بنابراین رئوس مطالب و سرفصل‌های موضوعات مهم آن مأموریت را به‌صورت مکتوب در اختیار داشتم. از سوی دیگر، جذابیت برخی مسائل آن دوران که گاهی به‌مناسبت برای دیگران نقل می‌کردم دو نتیجه مثبت به‌دنبال داشت؛ اول این‌که به‌واسطه تکرار آن‌ها برای من به‌صورت ملکه ذهنی درآمده بود، به‌طوری‌که حتی بدون مراجعه به یادداشت‌ها می‌توانستم انواع و اقسام مختلف را از حافظه‌ام نقل کنم. دوم این‌که بیان این مطالب باعث می‌شد مسئولان مکرر توصیه کنند که بهتر است آن‌ها را در قالب خاطراتی از آن مأموریت به رشته تحریر درآورم. طبعاً این کار ذوق و سلیقه خاص خود را می‌طلبد و جدیت و پشتکاری لازم داشت که کمتر از آن بهره‌مند بودم. شاید آن وسواس خاصی هم که همواره درباره نوشتن داشتم بی‌تأثیر نبوده است. همه این‌ها سبب شد تا نگارش خاطرات مأموریت در اتحاد جماهیر شوروی و سپس فدراسیون روسیه سال‌ها به تعویق بیفتد.

یک علت دیگر هم این بود که در سال‌های پس از پایان مأموریت مسکو و تا زمان عزیمت به مأموریت بعدی یعنی سلطان‌نشین عثمانی به مدت چهار سال مشغول متنی بودم که عملکرد اتحاد جماهیر شوروی در جریان جنگ ایران را روایت می‌کرد. آن متن خوشبختانه تا قبل از عزیمت به عمان تهیه و نهایی شد اما به دلایل مأموریت و اشتغال جدید، که بسیار متفاوت از مأموریت قبلی بود، روی کاغذ ماند. پس از چهار سال مأموریت در عمان باز به مدت نه سال درگیر مشاغل سخت در وزارت امور خارجه شدم که بیش از شش سال آن را به‌عنوان مدیرکل آسیای شرقی و اقیانوسیه خدمت کردم. مسئولیت‌های این حوزه به‌خصوص با توجه به تمرکز سیاست خارجی ایران بر کشورهای شرق آسیا و منطقه جنوب شرقی این قاره بسیار سنگین بود. سرانجام در سال ۱۳۹۰، که به‌صورت داوطلبانه از خدمت در وزارت امور خارجه

بازنشسته شدم، فرصتی فراهم شد تا این دو پروژه مهم را جدی‌تر دنبال کنم. ابتدا به سراغ کتاب **عملکرد اتحاد جماهیر شوروی در جریان جنگ ایران و عراق** رفتم. چون متن آن آماده بود کار دشواری نداشتم، لذا به همت انتشارات اطلاعات آن را در سال ۱۳۹۲ چاپ و منتشر کردم. این کتاب در سال ۱۳۹۴ با عنوان **عملکرد شوروی در جنگ تحمیلی** تجدید چاپ شد و به نظرم روایتی واقع‌گرایانه و مستند را به خوانندگان ارائه کرد. پنج از انتشار کتاب مذکور و البته به سبب فراغت که برایم حاصل شده بود به فکر نگارش خاطرات خود در مأموریت مسکو افتادم اما باز اقدام خاصی نکردم تا این که دو نفر از علاقه‌مندان به مسائل شوروی و روسیه که از پیش آن‌ها را نمی‌شناختم و تنها در برخی جلسات سیاسی و تحلیلی در خصوص مسائل روسیه با آن‌ها آشنا شده بودم مرا به نگارش خاطرات متقاعد و یقین کردند.

آقایان شعیب بهمن و مسعود جنت، علاوه بر تشویق من به نگارش، داوطلب برگزاری جلسات مستمر در قالب مصاحبه و ضبط مطالب شدند. کتاب حاضر حاصل گفت‌وگوهای من با این دو کارشناس است. روسیه است که البته در مرحله ویرایش نهایی آن را از حالت مصاحبه درآوردم و به شکل حاضر برای چاپ آماده کردم.

تهیه متن مکتوب از مطالب شفاهی، که در مرحله این به صورتی نه‌چندان مطلوب به همت آن دو دوست پیاده شد، کار آسانی نبود، بنابراین ترجیح دادم یک نفر ویراستار این کار را بر عهده بگیرد. مسئولیت این کار را به سرکار محترم منشی نظامی سپردم و ایشان هم با علاقه‌مندی فراوان کل متن را اصلاح کرد. همین‌جا از زحمات بن‌سره نفر که مرا در تهیه و تدوین این متن یاری کردند صمیمانه تشکر می‌کنم.

در خاتمه یادآوری این نکته بسیار ضروری است که آنچه به رشته تحریر درآمده اگرچه خاطرات من از دوران مأموریت در مسکو است اما نمی‌توان از زحمات تک‌تک همکارانی که در طی این مدت یار و همکار من بودند یاد نکرد. این دوستان و همکاران که ذکر نام آن‌ها حافظه‌ای قوی می‌خواهد، و یا رجوع به اسناد و مدارک آن دوران را می‌طلبند، همگی و در هر موقعیت و مکانی که بودند نقش‌آفرینی کردند تا مقطع

مهمی از سیاست خارجی کشور و تحولات سیاسی در کشور اتحاد جماهیر شوروی و فدراسیون روسیه رقم بخورد.

در این جا و به مناسبت انتشار این کتاب از تمام این دوستان در سفارت ایران در مسکو، سرکنسولگری ایران در باکو و در وزارت امور خارجه و حتی نمایندگان ارگان‌های دیگر کشور در مسکو صمیمانه تشکر و قدردانی می‌کنم و صادقانه می‌گویم که تنها توانستم گشای از زحمات آنان را بازگو کنم و به رشته تحریر درآورم.

ایده‌وارم هرکدام از این عزیزان که فرصت مطالعه این کتاب را یافتند نظرات اصلاحی یا تکمیلی خود را چه در قالب نقد و چه در قالب خاطرات شخصی‌شان از همین دوره تاریخی در اختیار علاقه‌مندان و به‌خصوص بنده قرار دهند تا با کمک و همت همه کمالات در آن برهه از تاریخ کشور دست‌اندرکار بودند روایتی صحیح، دقیق و بدون تعصب از تحولات آن دوران ثبت شود.